בס"ד

– הגליון השבועי של קהילת מכון –

יגדיל תורה

גליון מספר: 24

שבת פרשת שמות

העלון מוקדש להצלחת נוחי
בן זהבה ויוסף דורון בן דזי

מאור - 0542390375

מעלת ישראל

הרב יעקב דואני / רב במכון יגדיל תורה ומחבר הספר בית חם

בפרשתנו מסופר על החשש הגדול של המצרים מפני עם ישראל, וכמו שכתוב וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיָּקֻצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

מה פירוש הביטוי 'ויקוצו'?

רש"י מסביר שהכונה שעם ישראל נמשלו לקוצים בעני המצרים, הם הכאיבו להם.

מקשה על כך הכלי יקר – לא משמע כך מהלשון שהרי כתוב 'מפני בני ישראל' ואיך אפשר לומר שישראל היו קוצים מפני בני ישראל?

לכן הוא מסביר – ויקוצו מפני בני ישראל מוסב לא על עם ישראל אלא על המצרים.

לכן הוא מסביר – המצרים נמלשו בעיני עצמם לקוצים, מדוע? מפני שדרך העולם שאם רוצים לנטוע נטיעה חדשה ומשובחת עוקרים את כל הקוצים מהשדה, כמו שכתוב בתהילים (פרק פ):

(ט) גֶּפֶן מִמִּצְרַיִם תַּסִּיעַ תְּגָרֵשׁ גּוֹיִם וַתִּטָּעֶהָ:

(י) פִּנִּיתָ לְפָנֶיהָ וַתַּשְׁרֵשׁ שָׁרָשֶׁיהָ וַתְּמַלֵּא אָרֶץ:

הקב"ה רצה לנטוע בארץ ישראל נטיעה חדשה ומשובחת, דהיינו עם ישראל שנאמר עליהם בספר ישעיה (פרק כז):

כֶּרֶם חֶמֶר עַנּוּ לָהּ:

דהיינו עם ישראל כרם משובח, ולעקור משם את כל אומות העולם שנמשלו לקוצים, לכן חשבו מצרים שרצון ה' לנטוע את עם ישראל בארץ מצרים, שהרי רואים את זה מההתרבות הגדולה שלהם. המצרים פחדו שהם יהיו כמו קוצים מושלכים מן הארץ ההיא, כמו שנאמר במדרש: "ועלה מן הארץ" ועלינו מבעי ליה? אלא שתלו קללתן באחרים. וזה שאמר ויקוצו מפני בני ישראל שהיו נמשלו המצרים בעיני עצמם כקוצים המושלכים מן הארץ, מפני בני ישראל שיהיו נטועים במקומם:

>> המשך הדבר תורה בעמוד האחרון>>

דברים במחשבה
ועשו סייג לתורה

פתרון החידה הקודמת
בדין ברכת "שעשה לי נס"

החידה השבועית
בדין לענות אמן אחר תינוק

ועשו סייג לתורה

הרב אמיר אזולאי/ רב במכון יגדיל תורה מחבר הספר על שלושה דברים

הקדמה

ראשית נקדים ונגדיר, שכל מעשה אשר אינו עולה בקנה אחד עם רצונו העליון והטהור של השי״ת הרי הוא במהותו מוגדר ״כרע״ וצריכים אנו לפרוש ממנו בכל כוחנו. לעומתם, מעשים אשר שייכים אל רצונו ית׳ וממילא מלאים בתכנים של קדושה עילאה, הרי הם מהווים את עצם הגדרת הטוב במציאות ובבריאה.

אלא שכאן צריכים אנו לעמוד מעט על נקודה יסודית וחשובה: כידוע במהלך הדורות חז״ל הוסיפו על פי חכמתם המרובה והעמוקה מצוות נוספות על גבי האמור בתורה הקדושה, ואף גדרו את גנה המרהיב של תורתנו בסייגים רבים.

תפקיד עליון זה של הצבת גדרות וסיגים סביב דברי אלוקים חיים אינו רק דבר רשות עבור חכמי הדורות, אלא מוצא הוא בדבריהם של חז״ל כציווי עליון ״עשו סיג לתורה!״ (מסכת אבות, א׳, א׳), וכפי שהרחיבו חז״ל את הדברים בביאורם ללשון המשנה: ״עשו משמרת למשמרתי״.

הצבת גדרות ביטחון:

מלאכה זו המוטלת על חכמי אומתנו, איננה מלאכה פשוטה כלל וכלל, אלא דורשת היא עיון מעמיק הן בגדרי האיסורים עצמם והן בדברים אשר עלולים הם להוביל אל החטא המר בעצמו. בראש ובראשונה צריכים היו חכמינו לברר היטב את גדרי האיסור ולעמוד על גבולותיו המדויקים כפי שהגדירה תורתנו הקדושה.

אולם מלאכה זו, על אף היותה מלאכה חשובה וקשה מאד, הינה רק התחלת פעולתם של חכמי הדורות. מלאכתם לא באה על מקומה רק בהבנת גדרי האיסור והבהרתו, אלא צריכים הם לקחת את מסקנותיהם החשובות בהבנת גדרי האיסורים ולהצעידם צעד אחד קדימה.

מתוך ההכרה השלימה של חכמינו בעכירותו של הרע, בהשפעתו הגדולה על נפש החוטא וממילא בהכרח להישמר

מפח מוקשיו המרים, צריכים חכמינו ליצור גדרות וסייגים אשר מטרתם היא לשמור בכל כוחם את כל הפתחים והשבילים ולו הקלושים ביותר אשר ביכולתם להוביל את האדם אל החטא עצמו. א״כ צריכים חכמי הדורות לזהות היטב מהם המעשים או הפעולות אשר ביכולתן להוביל את האדם לעשיית מעשה האיסור בפועל ולאסור אף אותם.

כך לדוגמא, מן התורה אין כל איסור להשאיר מאכל לא מבושל על האש בערב שבת (שבת יח.) אולם חכמים גזרו שאסור להשאיר מאכל לא מבושל על אש גלויה על מנת שימשיך להתבשל בשבת. (מסכת שבת יח.. שו״ע רנ״ג, א׳) טעם גזרתם של חכמים הוא מתוך החשש שמא יבוא האדם להגביר את חום האש מבלי משים, על מנת שהתבשיל יתבשל מהר יותר או בצורה טובה יותר. מתוך הבנתם העמוקה בחומרתם הרבה והפנימית של כלל איסורי השבת, הבינו חכמים שישנו צורך לשמור מכל משמר שלא יגיע האדם לעשיית האיסור בפועל. אחת מהמלאכות האסורות בשבת היא מלאכת בישול, באופן כללי האיסור במלאכה זו הוא ליצור ע״י הבישול תבשיל חדש ומעודן מכח חומרי גלם שונים. התורה אסרה את עצם פעולת הבישול בתוך יום השבת. אולם כאשר מניח האדם תבשיל שאינו מבושל כל צורכו על גבי אש גלויה בערב שבת אין הוא עבר כל איסור שהרי הוא לא בישל במהלך יום השבת בכוחות עצמו דבר. אולם חכמינו זכרונם לברכה, זיהו מתוך הכרתם העמוקה את מציאות חיינו בעולם הזה, שמצד הטבע האנושי עלול האיסור להשתכח מתודעתו בפועל בשעת מעשה, ועלול הוא להגביר וללבות את האש הבוערת תחת המאכל. במילים אחרות, הנחת המאכל על אש גלויה בערב שבת יכולה להוביל את האדם אל איסור בישול בשבת, ולכן הציבו חכמים גדר איתנה ואסרו להניח מאכל בערב שבת על אש גלויה, על אף

העובדה שמדין תורה אין כאן כל איסור.

דומה הדבר לבור הנפער במרכזו של רחוב עירוני, כל בר דעת מבין מדעתו שהנפילה אל הבור יכולה להיות מסוכנת עד מאד ואף עלולה לקפח את חייו של הנופל, אשר על כן ייזהרו עוברי האורח בעוברם ברחוב שלא ליפול אל הבור. אולם לעיתים יהיו סביב הבור מעיין שוליים שלמרות העובדה שהינם עומדים ביציבות ואינן חלק מהבור עצמו, אף הן הושפעו מהבור והן יוצרות מעין מדרונות חלקלקים מסביבות הבור. לעיתים יכול עובר האורח, שלא להבחין בשוליים המסוכנים הללו, ומתוך מפגשו וצעידתו על אלו יחליק הצועד וייפול אל מעיו של הבור החשוך.

תפקידם של האחראים על בטיחותם של תושבי העיר, לזהות את כלל מוקדי הסיכון אשר נפערו הם מסביב לבור עצמו, ולגודרם בגדר איתנה, על מנת למנוע את עצם הנפילה האפשרית אל הבור, מתוך מפגש עם שוליו המסוכנים.

להבדיל, דומה הוא תפקידם של חכמי אומתנו לתפקידם של אלו המופקדים על שמירה על חיינו הגשמיים. על חז״ל ראשית לזהות את הבור הרוחני, את האיסור עצמו שהציבה התורה הקדושה, ולאחר מכן לאתר את כל ״השוליים המסוכנים״ שאפשר שיובילו הם את האדם אל עצם מעשה האיסור. עליהם לגדור את כל המקומות הללו ובכך, לעשות משמרתו למשמרתו העליונה של השי״ת.

מקום הסייג כמקור רע בפני עצמו:

לאור הדברים האמורים, עד כה ניתן היה לחשוב, שהרע היחיד הוא עצם החטא עצמו, אולם המקום שעלול להוביל את האדם אל נפילה ברשתו של החטא שסביבו בנו חכמים גדר איתנה, הלא הוא מקום ניטרלי שאין בו כל רע מהותי מצד עצמו, ורק בשל היותו בעל יכולת להוביל את האדם לחטא המר אסרוהו חכמים.

אולם הרב זצ״ל מלמדנו שלא כך הם הדברים. נעיין בלשון קודשו (מוסר אביך א׳ ה׳):

״ענין סיגות התורה אינו מצד עצם ההבאה לעבירה, רק שכמו שהעבירה רעה בענינה כמו-כן כל הענינים שמקושרים בה, בקשר עילה ועלול, רעים בענינם[1], וכדאי לפרוש מהם מאד.״

בתוך הפסקה הקצרה הזו, מחדש הרב יסוד מהפכני וחשוב - אל לנו לטעות ולסבור שהרע היחיד שגנוז בתוך המקומות המעשיים אשר גדרו חכמים בסייגים הוא מעצם היותם בעלי יכולת להביא את האדם לעבירה. בתוך תוכיותם של המעשים שנאסרו תחת הכותרת ״סייגים״ גנוז רע עצמי, שאף אם באופן תאורטי לא היה בכוחו להוביל את האדם לאיסור המר היה מקום איתן לאוסרו בפני עצמו.

כל מעשה אשר יש באמתחתו קשר ברור אל מעשי החטא, הרי הוא במהותו בעל חלק ממגרעותיו וחסרונותיו העמוקים של הרע השלם הגנוז באיסור התורה. מתוך כך יכולים אנו לעמוד מעט על התהליך הנפשי של האדם מרגע היכשלו במקום הסייג שאסרו חכמים ועד נפילתו אל הצפויה ברשתו של האיסור עצמו:

בתחילה נחשף האדם אל חלקים זעירים ולעיתים אף קלושים של מגמת הרע הגנוזים בתוך כתלי הסייגים שאסרו חכמים, לאחר החשיפה הזה, הולכים חלקי הרע והטומאה הללו, על אף קטנותם, ונטמעים בתוככי האדם. הטמעה זו, יוצרת זיקה חזקה של האדם אל מגמות חומריות וטמאות עדי כי מתחילות הן להשפיע על האדם עצמו. ההשפעה הזו תבוא לידי ביטוי בכמה אופנים אפשריים: ייתכן ותהיה זו השפעה על מחשבותיו של האדם, שיהיו מחשבות נמוכות ושפלות יותר, ייתכן ותהיה זו השפעה על מעשיו, אך כללו של דבר, עצם הצעידה במקום הסייג של חכמים תחדיר אל קרבו של האדם זוהמה רבה אשר תשפיע על עולמו הרוחני.

נמצא שכאשר גדרו חכמים גדרות וסייגים, הם בעצם זיהו את המעשים הנלווים אל החטא שאסרה תורה, וסימנו אף אותם בסימוני אזהרה רבים לבל ייכשלו רגלי האדם בפח מוקשיו של הרע.

ברכת שעשה לי נס- על נס שנעשה לאביו

הרב מאור תורג'מן / יו"ר מכון יגדיל תורה

איתא בגמרא בברכות דף נד עמוד א

אמרי: אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי, אניסא דיחיד – איהו חייב לברוכי.

הטור כתב שלמעשה המסקנה שעל נס שנעשה לרבים לכולם יש חובה לברך, אך על נס של יחיד רק אותו אחד שנעשה לו הנס עליו לברך.

אך הרי"ף כתב שגם על נס של יחיד יש חיוב למי שנעשה הנס לברך וכן לבנו.

והטור הביא שלאותם הגורסים שלבנו יש חיוב לברך, לא רק לבנו יש חובה לברך אלא הוא הדין שכל יוצאי יריכו חייבים לברך שעשה נס לאבותינו במקום הזה. וכן כתב הרשב"א והטעם משום שכל יוצאי יריכו שותפים באותו הנס.

והרא"ש כתב שהגירסא בגמרא שלנו שעל אונס של יחיד רק לו לבדו יש חובה לברך אך לא לבנו.

והב"י כתב שמכיון שהרי"ף והרמב"ם גרסו שאף לבנו יש חובה לברך כן יש לפסוק להלכה.

פסיקת הלכה:

השו"ע פסק כרשב"א: "הרואה מקום שנעשה נס ליחיד, אינו מברך; אבל הוא עצמו מברך שעשה לי נס במקום הזה; וכל יוצאי ירכו גם כן מברכין שעשה נס לאבי במקום הזה".

המ"ב (יד, טו) כתב שנס ליחיד זהו נס שלא נעשה לרוב ישראל וכמבואר בסע' ב'. ואותו יחיד עליו לברך כשחוזרו מגיע לשם אחר קרא לו הנס ומפעם הראשונה ואילך אינו מברך כשמגיע שם אא"כ עברו שלושים יום מברכה ראשונה.

האם בשעה שנעשה לו נס מברך בשם ומלכות

בהלכה ברורה (ג) כתב שאין לברך בשם ומלכות בשעה שנעשה לו הנס, אמנם האיש מצליח (ח"ב סע' יא) וברכת ה' (ח"ד פ"ו סמ"ד) כתבו שגם בשעה שנעשה הנס מברך.

נכדו (הבן של בן בנו) האם צריך לברך

המ"ב (טז) הביא שהאליה רבה כתב שדוקא בנו ובן בנו צריכין לברך בין שנולדו קודם שקרה הנס ובין שנולדו לאחר מכן משום כבוד אביהם,

אך מהנכד ואילך אין מברכין אלא אם קרה הנס ואז נולדו אבותיהם, שאז הם שותפים כולם באותו הנס.

ובהלכה ברורה (י) כתב שגם הבן וגם הנכבד שמברכים זה דוקא כשנולד הבן לאחר שאירע הנס ואלאמלא בנס לא היו באים לעולם אבל אם נולד הבן קודם לכן אינו רשאי לברך. ואפילו אם הנכבד נולד לאחר שאירע הנס אם אבניו נולד קודם שאירע הנס אין הנכבד רשאי לברך על הנס שאירע לסבו ומ"מ נכון שיאמרו את הברכה בלא שם ומלכות.

מה נוסח הברכה לבן

השו"ע פסק "שעשה נס לאבי במקום הזה"

המ"ב (יז) ביאר שזה מוסב על בן ומבן הבן ואילך שמברך שעשה נס לאבותי או נוסח אבי אבא.

נס שאירע לבנו או לאישתו

בהלכה ברורה (י) כתב שהאב אינו רשאי לברך על הנס שאירע לבנו, וכן האיש אינו מברך על נס שנעשה לאשתו, וכן האישה אינה מברכת על הנס שנעשה לבעלה, וכ"ש שאין אדם אחר מברך על נס שנעשה לחבירו אפילו הוא חביב עליו ביותר. ומ"מ נכון שכל הנ"ל יאמרו הברכה בלי שם ומלכות.

גאולה מההפטרה הפטרת שמות

הרב יוסף חיים

הפטרת שמות השבת אנחנו נפגשים עם שתי הפטרות

ישעיהו אצל האשכנזים וירמיהו אצל הספרדים .

כמו כן אנו פותחים ספר חדש, שמות .המכונה ספר הגאולה שבו עם ישראל יוצא משעיבוד לגאולה וממנו אפשר ללמוד על הגאולה העתידית.

ההפטרות כולן עוסקות בהכנה לגאולה. נתבונן ונראה כאן שני פנים לגאולה אצל ישעיהו וירמיה; **ישעיהו:**

הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב, יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל; וּמָלְאוּ פְנֵי-תֵבֵל, תְּנוּבָה

רש"י: "הבאים" הם בני יעקוב שירדו למצרים שם השרישו וגדלו כנגד כל הסיכויים

הַכְּמַכַּת מַכֵּהוּ, הִכָּהוּ: אִם-כְּהֶרֶג הֲרֻגָיו, הֹרָג. בְּסַאסְּאָה, בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה; הָגָה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה, בְּיוֹם קָדִים.

רש"י : תסתכלו על העבר איך הקב"ה היכה מידה כנגד מידה את מצריים כך גם אתם, עמ"י תבינו איך הקב"ה ישמור עליכם.

יש מפרשים שאומרים שעמ"י עכשיו נובלים בגלות, אבל מתוך ישועת ישראל כל העולם יזכה לפרוח ולהתברך מישועת ישראל : לָכֵן, בְּזֹאת יְכֻפַּר עֲוֹן-יַעֲקֹב, וְזֶה, כָּל-פְּרִי הָסִר חַטָּאתוֹ: בְּשׂוּמוֹ כָּל-אַבְנֵי מִזְבֵּחַ, כְּאַבְנֵי-גִר מְנֻפָּצוֹת, לֹא-יָקֻמוּ אֲשֵׁרִים, וְחַמָּנִים.

כלומר כבר היום אם עם ישראל ישליך את העבודה הזרה ויעקרה מלבו הקב"ה לא יקים צרה בישראל כדי להביא אותם ליעודם (עבודה זרה=כל דבר שמעסיק את המוח ותכליתו הבל)

ירמיהו

כאן מתואר המפגש הראשון בין הנביא ירמיהו לקב"ה בעודו נער. זהו מפגש המזכיר מאוד את המפגש של משה עם השם בסנה הבוער : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי, אַל-תֹּאמַר נַעַר אָנֹכִי: כִּי עַל-כָּל-אֲשֶׁר אֶשְׁלָחֲךָ, תֵּלֵךְ, וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוְּךָ, תְּדַבֵּר. ח אַל-תִּירָא, מִפְּנֵיהֶם : כִּי-אִתְּךָ אֲנִי לְהַצִּלֶךָ, נְאֻם - יְהוָה. ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת-יָדוֹ, וַיַּגַּע עַל-פִּי; וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי, הִנֵּה נָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיךָ.

כאמור בהפטרה לספרדים מפטירים בירמיהו ואילו ישעיהו אצל האשכנזים,

ההפטרות של ירמיהו וישעיהו משלימות זו את זו. אצל ישעיהו מראים לנו חז"ל את הלך המחשבה הציבורי והמסר הוא תפסיקו לפחד !

תסתכלו לאחור כמה עזר לכם הקב"ה כך יהיה גם בעתיד ובזכות נקודת מבט חיובית זו לא ישית השם עליכם צרות, כי צרות באות לעורר, והנה אם שמעתם אותי אתם ערניים !

לעומת זאת אצל ירמיהו ההוראה היא אל היחיד שחושב שהוא לא חכם מספיק כדי להתגבר על המכשולים שבחייו ולהביאם לידי גמר תיקונו.אך הקב"ה לא נותן לאדם ניסיון שהוא לא יכול לעמוד בו.

ההבדל בין ההפטרה של ישעיהו לבין ירמיהו היא שאצל ישעיהו המסר הוא לאנשים שמצבם לא טוב והנביא מראה להם ע"י מאורעות העבר הוכחה חד משמעיתלכך שיהיה טוב, רק תמשיכו.

ואילו אצל ירמיהו הקריאה כפולה האחת אל האדם הפרטי: אתה יכול לעשות טוב אל תתבלבל יש לך את היכולת !

ומאידך המסר הוא לעם כולו ערב החורבן ,יכול להיות לכם עתיד טוב, עתיד של התקדמות .אבל הכי חשוב: תפקחו את העיניים יש מוקשים שעוד עלולים להתפוצץ לנו בפנים.

בבקשה אל תעצמו את העיניים ותמשיכו ללכת בדרך שהורגלתם בה. בדרך ה׳.

שבת שלום !

שאלת השבוע

האם מותר לענות אמן אחר ברכה שאדם שמע מילד קטן?

ר' אפרים דיין — זכה בשובר לרכישה בקורסים של 100 ש"ח

את הפתרונות יש לשלוח למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום רביעי

myagdiltora@gmail.com / 0542390375

מזל"ט ואיחולים

העלון מוקדש לרפואת חנה אזולאי בת סוליקה

ולעילוי נשמת מסעוד בן עיישה ושרה בת חנה

ודוד רחמים בין עישא ואברהם ז"ל

ניתן לשלוח מזל"ט או איחולי ברכה למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום חמישי.

>> המשך הדבר תורה מעמוד השער >>

ויש להקשות, הרי עם ישראל שקעו במצרים במ"ט שערי טומאה אז מדוע המצרים פחדו שה' יציל אותם על חשבונם, הם ממש היו כמו המצרים?

וכך אומר המדרש בשיר השירים:

רבי הונא בשם בר קפרא אמר בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ולא שינו את לשונם, ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא בהן אחד פרוץ בערוה, לא שנו את שמם, ראובן ושמעון נחתין, ראובן ושמעון סלקין, ולא היו קורין לראובן רופוס, ולשמעון לא היו קורין לוליני, וליוסף לסטים, ולבנימן אלכסנדרא, ולא שנו לשונם, להלן כתיב (בראשית י"ד) ויבא הפליט ויגד לאברם העברי, וכאן כתיב (שמות ה') אלהי העברים נקרא עלינו, וכתיב (בראשית מ"ה) כי פי המדבר אליכם, בלשון הקדש, ולא אמרו לשון הרע, שנא' (שמות י"א) דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו, את מוצא זה הדבר היה מופקד אצלם שנים עשר חדש, ולא נמצא בהן אחד שהלשין על חברו, ולא נמצא אחד מהן פרוץ בערוה, שנאמר (ויקרא כ"ד) ויצא בן אשה ישראלית ויקוב בן האשה הישראלית, להודיע שבחן של ישראל, שלא נמצא בהם אלא זו ופירסמה הכתוב.

שמם, לשונם, לשון הרע, צניעות – בזכותם נגאלו ישראל.

שמם ולשונם – הם שמרו על הזהות הישראלית שלהם, ובצניעות על הקדושה של עם ישראל לא יתערב שם נטע זר, ולשון הרע זה לשמור על האחדות בעם ישראל.

וזה כנגד ג׳ עבירות החמורות – כנגד עבודה זרה לא שינו את שמם ולשונם, שמרו על המסורת, כנגד גילוי עריות שמרו על הצניעות, וכנגד שפיכות דמים – הפירוד בעם ישראל הם שמרו על לא לדבר לשון הרע שהוא שורש כל חטאת.

בזכות זה נגאלו, וכאשר לא שומרים על זה יש חורבן ולא גלות, כמו שבית ראשון נחרב על ג׳ עבירות החמורות, וכל דור שלא נבנה בימיו כאילו נחרב.

שבת שלום!